

Міністерство освіти і науки України

Сумський державний університет

КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ, ПІДПРИЄМНИЦТВА
ТА БІЗНЕС-АДМІНІСТРУВАННЯ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

Тема: «Особливості вдосконалення механізмів оцінки економічної ефективності інвестиційних проектів»

Спеціальність 051 «Економіка»,

освітня програма 8.051.00.11 «Економіка та бізнес-інновації»

Завідувач кафедри: _____ /Карінцева О.І./

Керівник роботи: _____ /Мельник Л.Г./

Виконавець: _____ /Саріашвілі О.Ю./

Група: _____
П.І.Б.
Е.мдн-11к
шифр

Суми 2022 р.

*Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет*

**КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ, ПІДПРИЄМНИЦТВА
ТА БІЗНЕС-АДМІНІСТРУВАННЯ**

ЗАТВЕРДЖУЮ

**Завідувач кафедри економіки,
підприємництва
та бізнес-адміністрування**

_____ *О.І. Карінцева*

«12»10. 2022 р.

**ЗАВДАННЯ
до кваліфікаційної роботи магістра**

Студента(ки) групи Е.мдн-11к, 2 курсу, ЦЗДВН _____
(найменування інституту)

Спеціальності 051 «Економіка»

Освітня програма 8.051.00.11 «Економіка та бізнес-інновації»

Саріаєвілі Олександр Юрійович
(прізвище, ім'я, по батькові)

Тема індивідуальної роботи: «Особливості вдосконалення механізмів
оцінки економічної ефективності інвестиційних проектів»

Затверджую наказом по Сум ДУ № № 1097-VI від «18» 11. 2022 р.

Термін здачі студентом закінченої роботи: «27»11. 2022 р.

Вихідні дані до роботи: навчальна література, періодична література, статистичні дані, фінансова звітність підприємства, методична література.

Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що підлягають розробленню): 1. Теоретичні основи оцінки економічної ефективності інвестицій. 2. Науково-методичні основи оцінки економічної ефективності інвестицій. 3. Шляхи підвищення і оцінка економічної ефективності інвестицій.

Перелік ілюстрацій: 1. Алгоритм методу дисконтування грошових потоків. 2. Алгоритм методу капіталізації. 3. Використання методу звільнення від роялті. 4. Грошові потоки при реальній ринковій ситуації. 5. Залежність значення чистої приведеної вартості від ставки дисконтування.

Дата видачі завдання: «12»10. 2022 р.

Керівник кваліфікаційної роботи магістра д.е.н., проф. Мельник Л.Г.
(вч. звання, П.І.Б.)

Завдання прийняв(ла) до виконання: «12»10. 2022 р. _____
підпис студента(ки)

Примітки:

1. Це завдання підшивається до пояснювальної записки кваліфікаційної роботи магістра.
2. Крім завдання, студент має отримати від керівника календарний графік роботи над кваліфікаційною роботою магістра на період проектування із зазначенням строків виконання окремих етапів.

Зміст

Анотація.....	5
Вступ.....	6
1. Теоретичні основи оцінки економічної ефективності інвестицій.....	8
1.1. Поняття інвестицій та їх ефективність.....	8
1.2. Принципи оцінки економічної ефективності інвестицій.....	13
2. Науково-методичні основи оцінки економічної ефективності інвестицій..	15
2.1. Підходи до оцінки економічної ефективності інвестицій.....	15
2.2. Показники та методи оцінки економічної ефективності інвестицій.....	22
3. Шляхи підвищення і оцінка економічної ефективності інвестицій.....	27
3.1. Загальна характеристика діяльності підприємства.....	27
3.2. Оцінка економічної ефективності інвестицій на підприємстві.....	29
Висновок.....	39
Список використаної літератури.....	40

Анотація

Кваліфікаційна робота магістра на тему «Особливості вдосконалення механізмів оцінки економічної ефективності інвестиційних проектів» викладена на 39 сторінках основного тексту, має 19 формул, 2 таблиці, 3 малюнки, 61 джерел літератури.

Мета роботи – дослідження особливостей здійснення оцінки економічної ефективності інвестицій.

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи магістра є механізми проведення інвестування і науково-методичні підходи до виконання оцінки економічної ефективності інвестицій.

Предметом дослідження роботи є сукупність економічних відносин, що виникли в процесі проведення інвестування.

У першому розділі кваліфікаційної роботи магістра «Теоретичні основи оцінки економічної ефективності інвестицій» викладені поняття інвестицій та їх ефективність та принципи оцінки економічної ефективності інвестицій.

У другому розділі кваліфікаційної роботи магістра «Науково-методичні основи оцінки економічної ефективності інвестицій» розглянуті підходи до оцінки економічної ефективності інвестицій та показники та методи оцінки економічної ефективності інвестицій.

У третьому розділі кваліфікаційної роботи магістра «Шляхи підвищення і оцінка економічної ефективності інвестицій» проведена загальна характеристика діяльності підприємства та оцінка економічної ефективності інвестицій на підприємстві.

Ключові слова: інвестиції, підприємство, ефективність, економічний ефект, прибуток, підприємницька діяльність, інвестиційний проект.

Вступ

Сучасне суспільство живе в умовах постійних змін та руху, що обумовлені промисловими революціями «Industry 3.0» та «Industry 4.0»[31,32,33,39,40,42,43,47,48,51,53,54,56,58]. Завдяки їм з'являється можливість перевести нашу економіку на відновлювальні джерела енергії[37,44,49,50,52,55,57,59,60,61] та новітні інноваційні технології. Джерелом таких змін є інвестиції.

Інвестиції мають важливу місію у відновленні, примноженні виробничих ресурсів та в забезпеченні певних темпів економічного росту.

Інвестиції складають матеріальну основу розвитку виробництва.

Інвестиції розкривають основи господарської діяльності та сам процес економічного зростання. За умов сьогодення інвестиції є найголовнішим засобом забезпечення умов виходу із економічної кризи, структурного прориву в народному господарстві, інвестиції сприяють зростанню технічного прогресу, збільшують якісну характеристику показників господарської діяльності на усіх економічних рівнях [1].

Термін «інвестиція» означає «вкладати». Тобто, інвестиція – вкладення капіталу, метою якого є підвищення цього капіталу у майбутньому.

Також, термін інвестиції і капіталовкладення є синонімами.

Інвестиції є будь-якими вкладеннями, наслідком їх є прибуток чи соціальний ефект. Тож при цьому, вважають капітальні вкладення складовою частиною інвестицій.

Інвестиції складаються зі споживчого блага, що відкладається на зростання запасів та ресурсів, що направляються на розширення виробництва [8].

Інвестиції є всіма видами активів, що вкладені у економічну діяльність, метою якої є отримання прибутку – це точка зору фінансиста.

Економісти вважають, що інвестиція є витратами на створення, розширення та технічне переоснащення капіталу.

Інвестиція є способом розміщення капіталу, що забезпечить збереження чи збільшення суми капіталу [16].

1. Теоретичні основи оцінки економічної ефективності інвестицій

1.1. Поняття інвестицій та їх ефективність

Довгострокові вкладення капіталу у власній країні чи за кордоном в підприємства різноманітних галузей, підприємницькі і інноваційні проекти, соціально-економічні програми та одержання прибутку чи соціального ефекту - це є інвестиції [15].

Інвестиції мають декілька визначень, економічне визначення і фінансове.

Економічне визначення інвестицій – це видатки на утворення, розширення, реконструкцію і технічне переозброєння основного капіталу, зміни в товарно-матеріальних запасах мають залежність від руху видатку на основний капітал[12,34,35,36,38,41,45,46].

Фінансове визначення інвестицій – це усі види коштів, які вкладалися до господарської діяльності із метою одержання прибутку.

Тож, інвестиції – це всі види майнових і інтелектуальних цінностей, які закладаються у підприємницьку діяльність і інші види діяльності, результатом чого є утворення доходу чи досягається соціальний ефект з метою забезпечення його зростання у майбутньому [22].

Інвестиції виступають як засіб збільшення капіталу та як засіб сприяння економічному розвитку суспільства.

Інвестиції є довгостроковим вкладенням капіталу у різноманітні сфери та галузі економіки, тобто у інфраструктуру, соціальні програми, охорону навколишнього середовища як у середині держави так і за кордоном. Мета інвестицій – це розвиток виробництва, підприємництва, соціальної сфери і звісно, отримання доходу [27].

Сучасні вчені інвестиції розглядають як вкладення коштів, що можливо призведе або ні до підвищення капіталу та отримання доходу.

Інвестування капіталу виконується не тільки в грошовій формі, а може бути і в формі рухомого та нерухомого майна у формі різноманітних цінних паперів та нематеріальних активів.

У сучасному економічному процесі інвестиції мають основне важливе місце. Інвестиції визначають загальний ріст економіки країни.

Результат інвестицій – це підвищення обсягів виробництва, зростання національного доходу, розвиток конкурентоспроможної галузі і підприємства, що є покриттям попиту на товар і послуги.

Одержаний приріст національного доходу частково збирається, іде подальше підвищення виробництва і даний процес безперервно повторяється. Тож, утворення інвестицій за рахунок національного прибутку у підсумку його розподілу, самі сприяють його зростання, тобто, розширене відтворення. Чим більш ефективнішими є інвестиції, тим більший ріст національного доходу і тим більші абсолютні розміри накопичення, що можуть знову бути вкладені у виробництво.

Інвестиційний фактор розвитку національної економіки – це не тільки безпосередні обсяги інвестицій, а й передумови для їхнього утворення і збуту [30].

Інвестиційна діяльність – це важливою складовою процесу інвестування. Процес організації інвестування у реально існуючих в державі умовах господарювання є інвестиційною діяльністю. Тобто, інвестиційна діяльність аналізується відносно конкретного інвестиційного проекту чи підприємства, який виконує інвестиційний процес. Брати участь в реалізації інвестиційного проекту можуть особи як юридичні так і фізичні, установи як державні так і недержавні, органи влади країни і інших країн, що приймають участь в реалізації інвестиційного проекту.

Розглянемо порядок і складові проведення інвестиційної діяльності.

Інвестиційна стратегія.

Інвестор.

Базове підприємство.

Інвестиційний проект.

Інвестиційна діяльність:

- учасники (партнери, постачальники, споживачі);
- ситуація на фінансовому ринку;
- інвестиційне середовище;
- державна політика;
- умови базового підприємства;
- ситуація на ринку продукції базового підприємства;
- результат інвестиційної діяльності.

Організація інвестиційної діяльності.

Інвестиційний менеджмент.

Управління ризиками інвестування.

Результат інвестиційної діяльності.

Фізичні і юридичні особи держави і інших країн є учасниками інвестиційної діяльності, вони забезпечують реалізацію інвестицій на основі договірних умов з інвестором та між собою. Це постачальники устаткування, сировини та матеріалів, споживачами продукції проекту, посередниками, позичальниками і т. д..

Фінансові, матеріальні і нематеріальні активи, в які трансформується інвестований капітал і що забезпечують підвищення його вартості є об'єктами інвестиційної діяльності [34].

Розвиток інвестування визначає багато фінансових показників і сам має залежність від деяких факторів. Об'єм інвестицій має залежність від розподілу прибутку на використання і заощадження. При умові низького прибутку більша його частина використовується на споживання. При зростанні прибутку підвищується їх частина, що направлена на заощадження. Що є джерелом внутрішніх інвестиційних ресурсів. Обсяг інвестицій залежить від питомої ваги заощадженої частини прибутків. Так, на

обсяг інвестицій значуще впливає очікувана норма чистого прибутку. З зростанням очікуваної норми чистого прибутку зростає обсяг інвестицій [33].

Особливий вплив на обсяг інвестицій має ставка позичкового відсотку. Інвестування є ефективним за умови коли очікувана норма чистого прибутку перевищує ставку позичкового відсотку. При умові підвищення ставки позичкового відсотку обсяг інвестицій знижується та навпаки.

Головною зовнішньою умовою реалізації інвестицій являється прогноз параметрів макроекономічного стану економіки на глибину його реалізації. Кожна з таких умов має можливість змінювати майбутнє економіки держави, впливає на інвестиційну діяльність та впливає на її формування [42]. До таких умов входить:

- стан платіжного балансу держави;
- стан валютного ринку держави;
- стан банківської системи;
- стан фінансового ринку;
- очікуваний рівень фінансової стабільності;
- збалансованість державної бюджетної політики;
- параметри монетарної політики;
- податкова система;
- середньо ринкова прибутковість;
- загальна збалансованість пропорцій бюджетної системи;
- темпи економічного розвитку держави;
- рівень, темпи споживання;
- прогнозування ділової активності на майбутній період.

Перерахуємо класифікаційні ознаки ефективного управління інвестиціями [48]:

- об'єкт вкладення капіталу;
- характер участі у інвестиційному процесі;
- відтворювальна спрямованість;
- рівень доходності;

- рівень прибутковості;
- рівень інвестиційного ризику;
- рівень ліквідності;
- відношення до інвестора;
- період інвестування;
- форма власності інвестора;
- характер використання капіталу;
- регіональне джерело залучення капіталу;
- регіональна спрямованість капіталу;
- галузева спрямованість капіталу.

За об'єктами вкладання коштів інвестиції є реальні та фінансові. Реальні інвестиції – вкладення коштів в реальні активи. Реальні активи є матеріальні та нематеріальні. Фінансові інвестиції – вкладення до різноманітних фінансових інструментів [45].

Також інвестиції поділяють на інтелектуальні і інноваційні.

Вкладення до нововведення є інноваційними інвестиціями. При стабільній економіці усі інвестиції є інноваціями. Інноваційна форма інвестицій включає в себе більшість інтелектуальних інвестицій. Вкладення у об'єкт інтелектуальної власності є інтелектуальними інвестиціями [46].

Нематеріальні активи в інноваційних інвестиціях виконуються наступними головними формами: розроблення новітньої науково-технічної продукції та придбанням готової науково-технічної продукції, прав.

За формами власності інвестиції поділяються на державні, приватні і колективні.

За періодом інвестиції поділяють на довгострокові, середньострокові і короткострокові.

Інвестиції, також поділяють за відтворювальним спрямуванням на чисті і валові.

Інвестиції поділяють за характером участі інвестора – це портфельні і прямі інвестиції.

Інвестиції поділяють за ступенем ризику – це ризикові і без ризикові.

Виділяють інвестиції за критерієм спрямованості дій – реінвестиції, екстенсивні та нетто-інвестиції.

За характером проведення інвестиції є активні та пасивні.

В залежності від джерела фінансування інвестиції є за власні кошти інвестора, залучені, запозичені.

Інвестиції розподіляють по регіональному аспекту – іноземні, закордонні, внутрішні.

Інвестиції розподіляють за ступенем залежності від доходу, є похідні і автономні.

Тож, аналізуючи потребу підприємства в інвестиціях треба виділяти наступне, по-перше, інвестиції, які потрібні для виконання інвестиційного проекту, по-друге, супутні інвестиції, по-третє, інвестиції, що мають зв'язок із науково-дослідними роботами.

Зв'язок між ефектом та економічним ефектом виражається у формулі:

$$E=P-Z, \quad (1.1.)$$

Де- E- величина умовного економічного ефекту;

P-величина умовного економічного результату;

Z-повні витрати на реалізацію заходу, викликану ефектом.

Ефективність – це співвідношення ефекту до витрат, які забезпечували його отримання. Ефективність характеризується відносними показниками так як показує ціну досягнення результату, а не сам результат.

Вид діяльності, який дає характеристику результативності діяльності економічних систем є економічною ефективністю. Її особливістю є вартісний характер засобів, досягнення результатів та цілей [43,49].

Показник ефективності визначається за наступною формулою:

$$e=E/Z, \quad (1.2.)$$

де-е-показник економічної ефективності;

E-величина економічного ефекту;

Z-витрати ресурсів.

Комплексне відбиття кінечного використання засобів виробництва та робочої сили за деякий період часу – показує ефективність виробництва [47].

1.2. Принципи оцінки економічної ефективності інвестицій

Оцінка ефективності інвестиційних проектів в системі управління використанням капіталу у процесі реального інвестування це один із головних та відповідальних етапів. Від якості здійсненої оцінки залежить термін повернення вкладеного капіталу та варіанти його альтернативного використання, а також додатковий потік доходу господарства на майбутнє [55].

Розглянемо головні принципи здійснення оцінки економічної ефективності інвестування капіталу.

Перший принцип - на основі зіставлення обсягу інвестиційних витрат, сум та термінів повернення інвестованого капіталу, повинна проводитися оцінка ефективності реальних інвестиційних проектів, при цьому результати будь-якої діяльності зіставляються із витратами на її проведення. Даний принцип відбувається шляхом зіставлення прямого та зворотного потоку інвестованого капіталу.

Другий принцип – оцінка об'єму інвестиційних витрат накриває усі використані ресурси, які задіяні у проекті, з врахуванням усіх прямих та непрямих витрат грошових коштів, матеріальних та нематеріальних активів, трудових і інших видів ресурсів. Оцінка об'єму інвестиційних витрат капіталу не показує непрямих витрат, що не дає можливості виконати зіставну оцінку ефективності інвестиційних проектів.

Третій принцип – оцінка повернення інвестованого капіталу виконується на основі показнику чистого грошового потоку. Показник чистого грошового потоку виникає за рахунок сум чистого доходу і

амортизаційного відрахування у процесі експлуатації інвестиційного проекту.

Четвертий принцип - в процесі здійснення оцінки суми інвестиційних витрат капіталу та чистого грошового потоку приводяться до теперішньої вартості. Процес інвестування проводиться поетапно, тобто всі суми інвестиційних витрат капіталу і сума чистого грошового потоку приводяться до справжньої вартості.

П'ятий принцип – підбір дисконтної ставки у процесі приведення деяких показників до теперішньої вартості повинен бути диференційований для різноманітних інвестиційних проектів, при цьому враховується рівень ризику, ліквідності і інші характеристики реального інвестиційного проекту [2, 44].

Тож, для правильного прийняття рішення інвестування конкретного проекту необхідна економічна оцінка його економічної ефективності.

2. Науково-методичні основи оцінки економічної ефективності інвестицій

2.1. Підходи до оцінки економічної ефективності інвестицій

Принципи корисності та заміщення є основою витратного підходу до проведення оцінки економічної ефективності інвестицій. Основний метод оцінки, при цьому підході, є метод відтворення, тобто, оцінка за відповідною вартістю активів. Відновну вартість визначають із застосуванням інформації вартості відтворення майна у теперішньому вигляді у ринковій ціні на сам момент проведення оцінки. Метод відтворення ґрунтується на показниках первісної вартості активів, індексації і величин їхнього зносу [19].

Вартість деяких видів активів, за котрою вони були зараховані на баланс підприємства є первісною вартістю активів. Первісна вартість активів складається із суми витрат на виготовлення, закупівлю, доставку, встановлення, страхування, реєстрацією, реконструкцією, модернізацією і т. д. [24].

Вартість відтворення об'єкту оцінки на дату оцінки є відновною вартістю. Відновна вартість розраховується, як множення первісної вартості активів на коефіцієнт індексації. За умов, що із часом активи, деякою мірою, втрачають споживчу вартість, на їхню оцінку має вплив рівень фізичного і морального зносу [51]. Коли проводиться індексація первісної вартості активів, також має місце індексація величини зносу.

Залишкова вартість дає розуміння реальної вартості матеріальних та нематеріальних активів. Залишкову вартість розраховують як різницю між первісною вартістю і сумою зносу, що проіндексована. Різниця поміж реальною вартістю активів підприємства і ринковою ціною – вартість підприємства [4].

При оцінці майна державних підприємств за умов їхньої приватизації застосовують метод оцінки за відновною вартістю.

Покрокова оцінка кожної із складових частин нематеріальних активів і потім вартість усіх нематеріальних активів отримують підсумуванням вартостей його частин є основною ознакою витратного підходу.

Оцінка нематеріальних активів проводиться у залежності від характеру нематеріальних активів що оцінюються. Тож, дані розрахунки проводять чітко за даними витратного підходу, та при цьому мають кілька етапів [50].

Розглянемо етапи витратного підходу.

Перший етап: проведення аналізу структури нематеріальних активів та виокремлення їх компонентних частин, застосовують різні диференційовані методи при оцінці вартості витратного підходу.

Другий етап: для кожного окремого компоненту нематеріальних активів та проведення розрахунків вибір методу оцінки вартості є практично однаковим.

Третій етап: проведення оцінки реального ступеня зносу компонентів нематеріальних активів. Знос компонентів має два види, це фізичний – втрата фізичних можливостей предмету у процесі його діяльності та моральний – втрата конкурентоспроможності та вартості.

Четвертий етап: визначення залишкової вартості складових нематеріальних активів та сумарна оцінка залишкової вартості нематеріальних активів. Залишкова вартість на дату оцінки є віднімання від вартості розміру зносу, що накопичився [54].

Платежі роялті є ануїтетом для різноманітних винаходів. Платежі роялті, йдеться про фіксовану річну виплату, підприємство виплачує винахіднику, згідно до їх угоди. Виплата здійснюється у розмірі від 5 – 20 % прибутку підприємства.

Методологія оцінки нематеріальних активів із застосуванням принципу роялті повинна знати увесь цикл діяльності предмету, що є

практично неможливим. Також, визначення маси доходу усіх життєвих циклів нематеріальних активів не можливо чітко дати обґрунтування очікуваному моральному старінню нематеріальних активів. Тож, застосування методу роялті при визначенні вартості нематеріальних активів є неефективне [40].

Розрахунок вартості нематеріальних активів із застосуванням маси доходу за певний період є найбільш вірним. Де дохід ділиться в рівних частинах між учасниками. Застосування даного методу є правильним при умові, що балансова і ринкова вартість практично однакові. Та, балансова вартість активів практично майже ніколи не відповідає їхній ринковій вартості [7].

Також, вартість не відповідає арифметичній сумі вартостей деяких майнових предметів підприємства, за такої оцінки ефективності господарської діяльності, тож, дану вартість направляють на вартість гудвілу.

Вартість між балансовою вартістю активів організації і його ринковою вартістю, яка очікується як наслідок управлінських якостей, сталих позицій на ринку та новітніх технологій є гудвілом [13].

Застосування методу середньої оцінки при оцінці вартості організації його покупцями є не досить вірним. Є певний ризик для інвестування.

Прибутковий підхід до оцінки економічної ефективності інвестицій – підхід, коли в майбутньому є очікування отримання прибутку. Тобто, вартість предмета, який оцінюється, розраховується яка його можливість принесення прибутку в перспективі [18].

Прибутковий підхід до оцінки економічної ефективності інвестицій включає в себе методи дисконтування, капіталізації і звільнення від роялті.

При нестабільних потоках прибутків і видатків застосовують метод дисконтування. Метод дисконтування базується на головних фінансових законах – це сьогоднішній долар вартує більше чим завтрашній та без ризиковий долар вартує більше чим ризиковий [3,6].



Рис 2.1. Алгоритм методу дисконтування грошових потоків.

Найскладнішим місцем в застосування даного методу є розрахунок ставки дисконтування. Ставка дисконтування визначається шляхом кумулятивної побудови ставки. Тоді, за основу ставки дисконтування беруть без ризикову ставку. Ставка ризику повинна бути більшою від без ризикової ставки та надавати можливість премії за ризики при інвестуванні у інтелектуальну власність, яку ми оцінюємо [41].

Переглянемо види такого ризику: розмір підприємства від нуля до п'яти відсотків, якість управління від нуля до п'яти відсотків, постійність в одержанні доходу і ступінь можливості їх одержання від нуля до п'яти відсотків та інші можливі ризики від нуля до п'яти відсотків [11].

Тож, метод дисконтування грошових потоків надає можливість оцінити вартість інтелектуальної власності за нестабільних грошових потоків. Даний метод має використовувати багато інформації [20].

Капіталізація як переведення доходів від використання майна в його вартість, ця ідея лежить в основі методу капіталізації прибутків. За методу капіталізації прибутків дохід в часі не міняється. Тож, даний метод застосовують при оцінці функціонально стабільних предметів. Поточна вартість предмету оцінки розраховують відношенням щорічного доходу на коефіцієнт капіталізації [21].

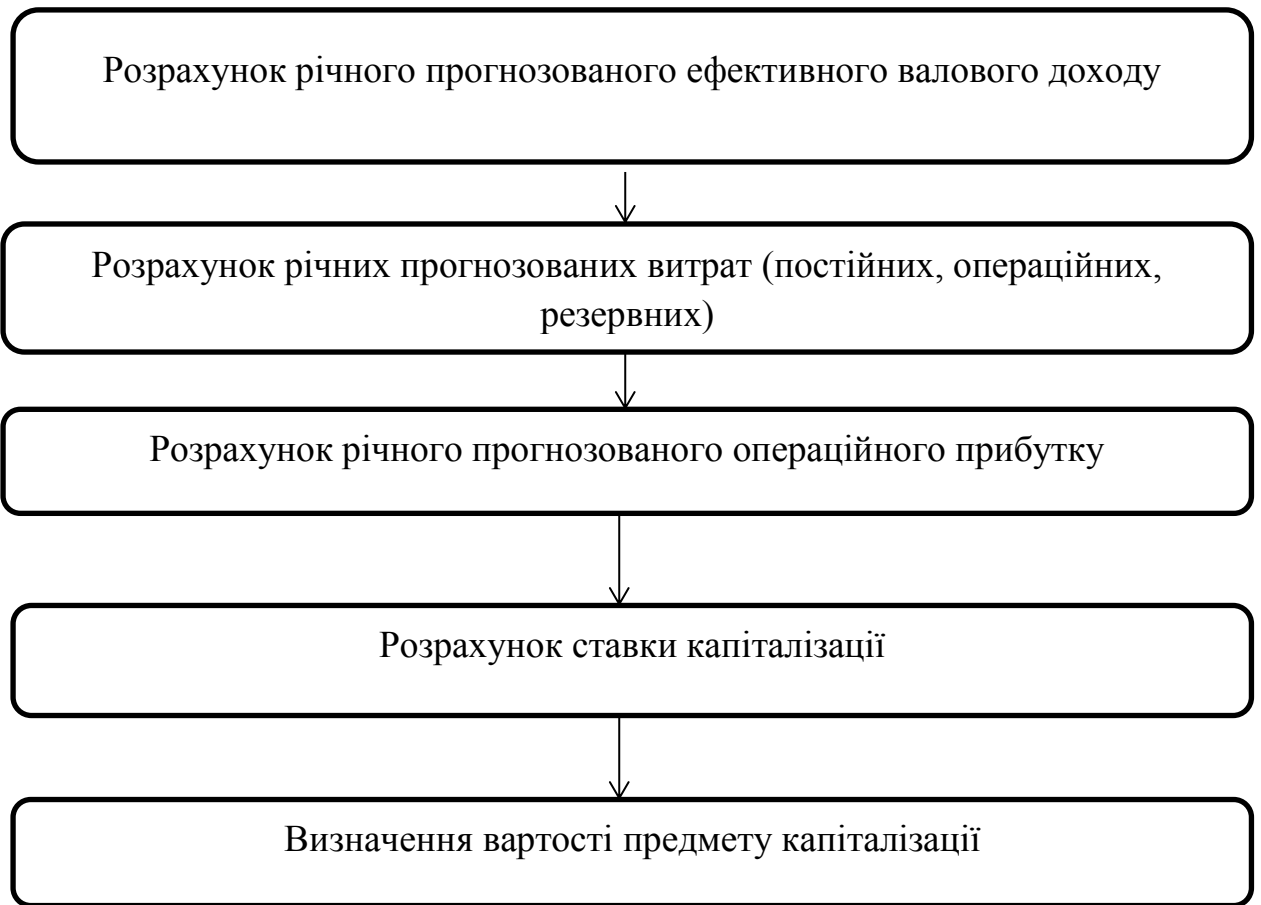


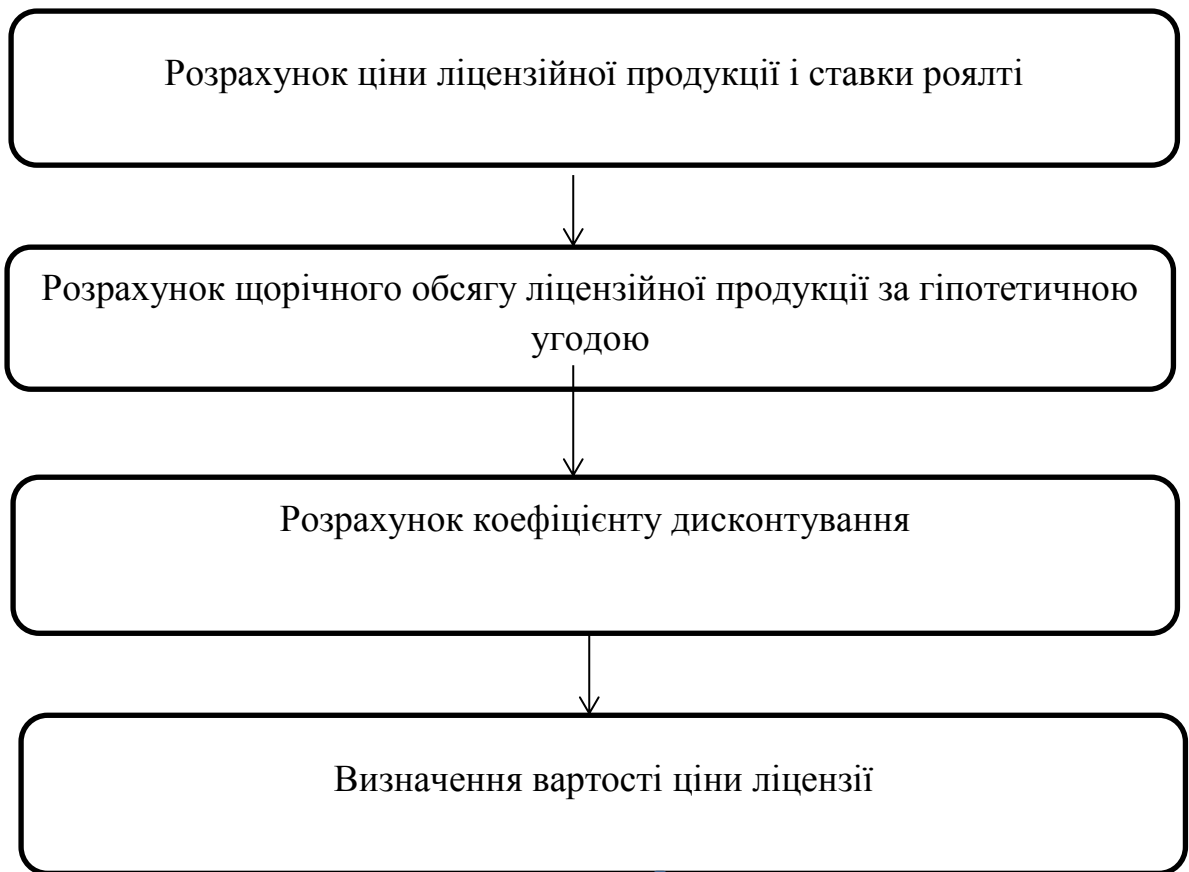
Рис 2.2. Алгоритм методу капіталізації

За цього методу ставка капіталізації має пряму залежність від постійного доходу підприємства.

Недолік методу капіталізації, цей метод використовується тільки при сталому доході чи цей дохід можна прогнозувати.

Метод звільнення від роялті.

При здійсненні оцінки економічної ефективності інвестицій, коли інтелектуальна власність, яку використовують на підприємстві, підприємству не належить. Тож, частину прибутку підприємство виплачує як винагороду особам, що мають такі права [36].



Малюнок 2.3. Використання методу звільнення від роялті.

Перерахуємо обставини, які мають вплив на розмір ставок роялті. Це є:

- економічна ефективність ліцензії;
- наявність і обсяг патентного захисту;
- обсяг документації і ноу-хау, які передаються;
- конкурентні пропозиції;
- склад ринку;
- інжиніринговий супровід.

Існує ще ряд методів, які використовують у окремих випадках та для конкретних видів інтелектуальної власності [26].

На основі вище сформульованого робимо висновок. Прибутковий метод – його переваги у тому, що він враховує перспективні очікування

доходів і видатків підприємства, забезпечує облік економічного старіння та включає ринковий аспект. Недоліки – це важкість здійснення прогнозу.

2.2. Показники та методи оцінки економічної ефективності інвестицій

В сучасних умовах господарювання маємо головні дві групи методів оцінки економічної ефективності інвестиційних проектів – статичні і динамічні.

Розрахунок показників на основі недисконтованих грошових потоків є статичним методом. За цього методу не враховується зміна вартості грошей в часі.

Метод, що передбачає приведення вартостей всіх грошових потоків до одного і того самого періоду шляхом їхнього нарощування є динамічним методом. При цьому методу йде врахування зміни вартості грошей у часі [39].

Більш широко користується динамічними методами, вони є більш правильними і придатними.

Динамічні методи оцінки ефективності інвестиційних проектів включають в себе наступні методи:

- чиста теперішня вартість грошових потоків;
- внутрішня ставка доходності;
- період окупності інвестицій;
- індекс прибутковості проекту [37].

Чиста теперішня вартість грошових потоків оцінки ефективності інвестиційних проектів розраховується за наступною формулою:

$$ЧТВ = \sum_{t=0}^n G_t \times (1+r)^{-t}, \quad (2.1.)$$

де, G_t - чистий грошовий потік за період t , грн.;

r – норма дисконтування;

n – термін реалізації проекту, рік.

Даний метод не показує рівня прибутковості проекту, що є його недоліком.

Внутрішня ставка доходності оцінки ефективності інвестиційних проектів є значенням норми дисконту, за якого чиста теперішня вартість проекту рівна нуль. ВСД розраховується по формулі:

$$\sum_{t=0}^n G_t \times (1+r)^{-t} = 0, \quad (2.2.)$$

Вигідними будуть лише ті проекти для котрих внутрішня ставка доходності є більшою або дорівнює нормі дисконту. Та є і недоліки цього методу, він не враховує масштабу інвестицій.

Період окупності інвестицій оцінки ефективності інвестиційних проектів визначають як час, що є необхідним для того щоб дисконтовані грошові потоки від інвестиційного проекту практично були на рівні із початковими інвестиціями даного проекту [17].

$$\sum_{t=0}^h G_t \times (1+r)^{-t} = 0, \quad (2.3.)$$

де, h – термін окупності проекту, рік.

Коли термін його окупності менший за період його реалізації проект є ефективним.

Індекс прибутковості проекту інвестицій оцінки ефективності інвестиційних проектів показує в скільки раз сума дисконтованих грошових потоків проекту за увесь період його реалізації перебільшить теперішню вартість інвестиційних витрат [29].

Індекс прибутковості проекту визначають за формулою:

$$PI = \frac{\sum_{t=0}^n \frac{GPI_t}{(1+r)^t}}{\sum_{t=0}^n \frac{BI_t}{(1+r)^t}}, \quad (2.4.)$$

Для проведення аналізу ризику інвестиційних проектів є два наступні методи, що визначають економічну ефективність інвестиційних проектів. Метод еквіваленту певності, даний метод дозволяє коригувати очікувану вартість грошових потоків шляхом їх помноження на коефіцієнт імовірності їх виникнення. Це означає їх безпечну або без ризикову вартість [52].

Метод поправки на ризик норми дисконтування – додавання премії за ризик до безпечної ставки дисконту [35].

Розрахувати теперішню вартість грошових потоків можемо враховувати декількома шляхами. Перший – це зменшення сподіваних грошових потоків на премію за ризик чи підвищити дисконтну ставку.

$$TV_i = \frac{GPI_i - PR_i}{(1+R)^t}, \quad (2.5.)$$

$$TV_i = \frac{GPI_i}{(1+R_i)^t}, \quad (2.6.)$$

Де, TV_i – теперішня вартість грошових потоків;

GPI_i – грошові потоки в цінах базового періоду;

PR_i – поправка на ризик у грошовому виразі;

R^t – без ризикова дисконтна ставка;

R_i – дисконтована ставка, що враховує ризик.

Далі, виводимо залежність R від інших змінних.

$$R_1 = R \times \sqrt[t]{\frac{ГП1+ПР1}{ГП1-ПР1}}, \quad (2.7.)$$

$$R_2 = (\sqrt[t]{ГП2 \times (1+R)} / \sqrt[t]{ГП2-ПР2}) - 1, \quad (2.8.)$$

$$R_i = (\sqrt[t]{ГП_i \times (1+R)} / \sqrt[t]{ГП_i-ПР_i}) - 1, \quad (2.9.)$$

Скориставшись даними формулами маємо можливість розрахувати дисконтну ставку, що врахує ризик для кожного року реалізації проекту. Також є можливість виділити в ній премію ризик шляхом віднімання від неї без ризикової ставки.

Тобто, є можливість, знайдені премії за ризик використати для дисконтування грошових потоків нового проекту. Це можна зробити двома шляхами. По-перше, прийняти премію за ризик для кожного року на рівні знайденого значення премії за ризик для відповідного року з реалізованого проекту. По-друге, прийняти однакове значення премії за ризик для усіх років реалізації проекту на рівні середньоарифметичного значення премій за ризик з реалізованого проекту [32].

Як результат дослідження, визначення економічної ефективності інвестиційних проектів – це найскладніша та найважливіша сходинка доінвестиційних досліджень, яку треба подолати. Від правильності визначення оцінки економічної ефективності інвестиційних проектів залежать терміни повернення коштів, що були інвестовані.

Методи, які були розглянуті в даній роботі, є точними та базуються на простих розрахунках, що дозволяє стрімко провести оцінку економічної ефективності інвестиційного проекту.

3. Шляхи підвищення і оцінка економічної ефективності інвестицій

3.1. Загальна характеристика діяльності підприємства

Досліджуване нами підприємство має головний профіль машинобудівного підприємства. Машинобудівне підприємство виготовляє машинобудівну продукцію для хімічної, нафто будівної і нафтохімічної промисловості. Підприємство зорієнтоване на зовнішньоекономічну діяльність. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства складає основну доходну статтю.

На сьогодні підприємство щоб вижити в сучасних ринкових відносинах, повинно шукати нові підходи в розробці і реалізації продукції. Ці підходи виражаються в застосуванні новітніх технологій в виробництві, пошук сучасних методів роботи.

На сьогодні, підприємство має налагоджене конкурентоспроможне виробництво, має прозорі зв'язки з великою кількістю іноземних партнерів. Також підприємство має великий виробничий потенціал, спеціалістів високої кваліфікації, що дозволяє йому якісне виконання комплексу виробничих робіт. Підприємство спроможне випускати продукцію, що відповідає світовому стандарту.

Досліджуване нами підприємство є акціонерним підприємством відкритого типу, яке створене та діє на підставі статуту та установчого договору.

Керівництво підприємства оцінює результативність його господарської діяльності з урахуванням дерева цілей, співставляє фактичні результати з запланованими.

Розглянемо дерево цілей машинобудівного підприємства більш детально. Позиції на ринку:

1. Економічні:

* підвищення річного приросту прибутку:

- оптимізація структури капіталу;
- розробка ефективної системи фінансового планування.

* підвищення рівня рентабельності:

- оптимізація структури капіталу;
- розробка ефективної системи фінансового планування.

2. Матеріально-технічні:

* модернізація та відновлення виробничих потужностей;

- купівля новітнього устаткування та здійснення капітального ремонту.

* підвищення рівня якості виробництва:

- розробка ефективної системи відбору постачальників і системи управління якістю.

* зменшення матеріальних витрат:

- аналіз собівартості продукції, пошук нових надійних постачальників.

3. Соціальні:

* підвищення кваліфікації спеціалістів, які задіяні на новому обладнанні:

- проведення періодичних курсів для підвищення кваліфікації робітників та управлінського персоналу.

* досягнення оптимального рівня чисельності і структури персоналу:

- розробка ефективної системи мотивації і оплати праці персоналу, добору, відбору і навчання персоналу.

* підвищення рівня продуктивності праці:

- розробка ефективної системи мотивації і оплати праці персоналу, удосконалення системи охорони праці персоналу.

На базі організаційної структури проводиться управління підприємством. Структура підприємства визначається самостійно. На підприємстві бачимо поєднання горизонтальної, вертикальної та функціональної системи управління.

3.2. Оцінка економічної ефективності інвестицій на підприємстві

Підприємством запланована купівля новітньої технологічної лінії, яка буде експлуатуватися на протязі шести років. Амортизація буде нараховуватися за прямолінійним методом. Розраховуючи експлуатаційні витрати, видно, що на третьому році експлуатації будуть потрібні додаткові витрати. Прибутковість даного вкладення коштів дорівнюватиме вісімнадцяти відсоткам, а податок на прибуток складатиме двадцять п'ять відсотків. Так, бачимо, певний ризик для підприємства.

Розрахунок показників економічної ефективності інвестиційного проекту - об'єкт фінансової операції, яка має справу із розподіленими у часі коштами та витратами [38].

Залежність від часу грошових надходжень та витрат за його реалізації – це грошовий потік інвестиційного проекту. Грошовий потік інвестиційного проекту має визначатися для повного розрахункового періоду, тобто відрізка часу з початку до припинення проекту. Так, розрахунковий період ділиться на відрізки - кроки розрахунку. У межах цього відрізка проводиться розрахунок. Самі кроки розрахунків нумеруються.

Характеристика кожного кроку значення грошового потоку: коли рівний розміру грошових надходжень на даному кроку є притоком; коли рівний з витратами даного кроку є відтоком; коли різниця між притоком та відтоком то є сальдо.

Кумулятивний грошовий потік також використовується для оцінки ефективності інвестиційного проекту. Це потік, характеристики якого розраховуються на кожному кроці розрахункового періоду. Кумулятивний грошовий потік є сумою відповідних характеристик грошового потоку за даного кроку і усі попередні кроки [31].

Грошовий потік є складом потоків від різних видів діяльності, від інвестиційної діяльності, від операційної діяльності та від фінансової діяльності [25].

Даний склад грошового потоку має залежність від виду ефективності, що оцінюється, ефективність проекту у цілому або ефективність участі у даному проекту.

Ефективність проекту у цілому більш доцільно розрахувати.

Розглянемо структуру і склад грошових потоків із кожного виду діяльності.

Інвестиційна діяльність.

Притоки є доходом від продажів активів при завершенні проекту, надходження за рахунок зниження оборотних коштів.

Відтоки – початкові інвестиції, поточні інвестиції, витрата на пуско-налаштовальну роботу, ліквідаційні витрати, витрати з підвищенням оборотного капіталу.

Операційна діяльність.

Притоки є виторгом від реалізації.

Позареалізаційний дохід.

Відтоки є виробничими витратами, податками [12].

Також, сюди відносяться, потоки доходів та витрат, які бувають в результаті зовнішніх наслідків.

Розрахунок ставки дисконтування при визначенні показників ефективності проекту є обов'язковим.

Ставка дисконтування розраховується по формулі:

$$i = z + \sum_{j=1}^n P_j, \quad (3.1.)$$

де – z – ставка без ризику;

$j=1$ до n – множина, факторів ризику, які враховуються;

P_j – премія за очікуваний ризик за факторами.

$$i=0,2+0,2 \times 0,01=19\%.$$

Усі складові грошових потоків від операційних і інвестиційних діяльностей, зносяться до таблиці грошових потоків. Визначається величина чистого грошового потоку і його дисконтована величина за знайденою ставкою [9].

Обчислюється обсяг реалізації.

Наприклад:

- рік перший – 810 од., прогнозується, що обсяг реалізації буде підвищуватися щорічно на п'ять відсотків;
- рік другий – $810 \times 1,05 = 851$ од.;
- рік третій – $85 \times 1,05 = 894$ од.;
- рік четвертий- 939 од.;
- рік п'ятий-986 од.;
- рік шостий-1035 од..

Далі, визначаємо виручку від реалізації:

- рік перший – $810 \times 20,5 = 16605$ гр. од.,
- рік другий – $851 \times 20,5 = 17446$ гр. од.;
- рік третій – 18327 гр. од.;
- рік четвертий-19249 гр. од.;
- рік п'ятий- 20213 гр. од.;
- рік шостий-212118 гр. од..

За прямолінійним методом нарахування амортизації:

$$(18280 - 2313) / 6 = 2618 \text{ грн.}$$

3-ій рік експлуатації потребує додаткових коштів, 6008 грн..

За даною формулою визначимо залишкову вартість:

$$ЗВ = 6008 \times 0,08 = 481 \text{ грн.}$$

$$Na=1- \sqrt[4]{3B\backslash ПВ}, \quad (3.2.)$$

Де – 3В – залишкова вартість;

ПВ – первісна вартість.

$$Na=1- \sqrt[4]{481/6008}=0,5$$

- рік третій – $6008*0,5=2813$ грн.;
- рік четвертий – 1496 грн.;
- рік п'ятий – 796 грн.;
- рік шостий – 423 грн..

Визначаємо чистий прибуток:

*прибуток до оподаткування:

- рік перший – $16605 - 5010 - 26,18 = 8977$ грн.;
- рік другий – 9818 грн.;
- рік третій – 1185 грн.;
- рік четвертий-8732 грн.;
- рік п'ятий- 9194 грн.;
- рік шостий-13364 грн.

*податок на прибуток:

- рік перший – $8977*0,25=2244$ грн.;
- рік другий – 2454 грн.;
- рік третій – 296 грн.;
- рік четвертий-2183 грн.;
- рік п'ятий- 2298 грн.;
- рік шостий-3342 грн..

*чистий прибуток:

- рік перший – $8977-2244=6733$ грн.;
- рік другий – 7363 грн.;
- рік третій – 888 грн.;
- рік четвертий-6549 грн.;

-рік п'ятий- 6895 грн.;

-рік шостий-10023 грн..

*чистий грошовий потік:

$$\text{ЧГП}=\text{ЧП}+\text{Амортизація}, \quad (3.3.)$$

- рік перший $-6733+2168=9352$ грн.;

- рік другий -9981 грн.;

- рік третій -6319 грн.;

- рік четвертий-1067 грн.;

- рік п'ятий- 10309 грн.;

- рік шостий-13064 грн..

*кумулятивний грошовий потік:

- рік перший $-(-18020)+9351=-8669$ грн.;

- рік другий -131179 грн.;

- рік третій -7631 грн.;

- рік четвертий-18293 грн.;

- рік п'ятий- 28602 грн.;

- рік шостий-41666 грн..

*дисконтований чистий грошовий потік за ставкою дев'ятнадцять цілих шість десятих відсотка:

$$\text{ДГП}=\text{ГП}_t/(1+i)^t, \quad (3.4.)$$

Де – ГП t – чистий грошовий потік на t–му кроці розрахунку;

i – ставка дисконтування.

- рік перший $-9351/1,2^1=7479$ грн.;

- рік другий -6387 грн.;

- рік третій -3235 грн.;

- рік четвертий-4366 грн.;

- рік п'ятий- 3377 грн.;

- рік шостий-3423 грн..

*кумулятивний дисконтований грошовий потік:

- рік перший $-(-18020)+7479=-10541$ грн.;
- рік другий – -4154 грн.;
- рік третій --919 грн.;
- рік четвертий-3447 грн.;
- рік п'ятий- 6823 грн.;
- рік шостий-10246 грн..

Таблиця 3.1. Грошові потоки при реальній ринковій ситуації

Елементи грошового потоку	0	1	2	3	4	5	6
1	2	3	4	5	6	7	8
Грошові потоки:							
- виторг від реалізації	0	16605	17446	18327	192450	20213	21218
- вивільнення капіталу				800			
- залишкова вартість основних фондів							2313
- залишкова вартість							481
Грошові відтоки:							
- початкові інвестиції	180200						
- поточні інвестиції	0	5010	5010	6504	6504	7606	7606
- додаткові витрати				6008			

1	2	3	4	5	6	7	8
- рівномірна амортизація	0	2618	2618	2618	2618	2618	2618
- амортизація				2813	1496	796	423
Оподатковуваний прибуток:	0	8977	9818	1184	8732	9194	13364
- податок на прибуток	0	2244	2455	296	2183	2299	3342
- чистий прибуток	0	6733	7363	888	6549	6895	10023
Чистий грошовий потік	-18020	9351	9981	6319	10663	10309	13065
Кумулятивний чистий грошовий потік	-18020	-8669	1312	731	18293	28602	41666
Дисконтований чистий грошовий потік	-18020	7479	6387	3235	4366	3377	3423
Кумулятивний дисконтований чистий грошовий потік	-18020	-10541	-4154	-919	3447	6823	10246

Динаміка грошових потоків за проектом графічно зображується в вигляді фінансового профіля проекту. За значеннями кумулятивного грошового потоку будується цей графік. Даний графік має наступні показники ефективності проекту, такі як, значення ЧВП інтегрального економічного ефекту, І термін реалізації проекту, термін окупності та максимальний грошовий відтік (найнижче значення кумулятивного грошового потоку $ГВ_{max}$).

Мета розрахунку чистої приведеної вартості – це визначення інтегрального економічного ефекту за повний період реалізації проекту.

$$\text{ЧВП} = \sum_{t=0}^T \frac{\text{ГП}_t}{(1+i)^t} - \sum_{t=0}^T \frac{I_t}{(1+i)^t}, \quad (3.5.)$$

де- i ставка дисконтування;

ГП_t – чистий грошовий потік на t кроці визначення;

I_t – інвестиційні витрати у i -му періоді.

Визначаємо чисту приведену вартість за допомогою таблиці грошових потоків.

$$\text{ЧВП} = 7479 + 6387 + 3235 + 4366 + 3377 + 3423 - 18020 = 10246 \text{ грн.}$$

PI – рентабельність інвестицій – показник, який дозволяє розрахувати міру підвищення цінності багатства інвестора в розрахунку на одну гривню інвестицій. Формула для розрахунку наступна:

$$\text{PI} = \frac{\sum_{t=0}^T \frac{\text{ГП}_t}{(1+i)^t}}{\sum_{t=0}^T \frac{I_t}{(1+i)^t}}, \quad (3.6.)$$

$$\text{PI} = 1,6 \text{ грн.}$$

Тож, $\text{PI} > 1$, при цьому підприємство має повернути свої кошти, також одержить прибуток 1,6 грн. на одну гривню інвестицій.

Рівень окупності коштів, які направлені на інвестування є внутрішньою нормою прибутку. При цьому є потреба у знаходженні визначенні рівняння ЧПВ=0 щодо ставки дисконтування i [5].

Величина внутрішньої норми прибутку розраховується методом підбору.

$$\sum_{t=0}^T \frac{\text{ДП}_t}{(1+i)^t} - \sum_{t=0}^T \frac{I_t}{(1+i)^t} = 0, \quad (3.7.)$$

$i=47,1$ відсоток.

Таблиця 3.2. Залежність значення чистої приведеної вартості від ставки дисконтування

Показники ставки дисконтування	Показники чистої приведеної вартості
1	2
0	41665
0,2	14020
0,5	-867
0,6	-3346

Строк окупності інвестицій, його метод, це розрахунок необхідного для відшкодування інвестицій періоду часу. За цей період очікуємо на повернення коштів, що вклали за рахунок грошових потоків, які були отримані від реалізації інвестиційного проекту [23].

Строк окупності – це період часу, на протязі якого сума чистих доходів, що дисконтовані на момент початку реалізації проекту, є рівною сумі інвестицій.

Строк окупності має два підходи до розрахунку свого значення.

Перший – величину суми інвестицій поділити на величину річних надходжень за однаковими періодами.

Другий – використовують при значенні чистого грошового потоку, що відрізняється на протязі розрахункового періоду.

$$ПО = \Pi + I_3 - \sum_{t=1}^n \frac{ГП_t}{\Gamma\Pi_{n+1}}, \quad (3.8.)$$

де- n -число років терміну окупності;

I_3 -загальна сума інвестицій у проект;

ГП_t – чистий грошовий потік.

Чисельник – це частина інвестицій, яка є неповернутою.

ПО=1+18020-9351/9981=2 роки.

Висновок

Інвестиції є будь-яким вкладенням, внаслідок яких одержується прибуток чи досягається соціальний ефект.

На обсяги інвестицій має вагомий вплив очікувана норма чистого прибутку. Прибуток – це головний мотив інвестування. При підвищенні очікуваної норми чистого прибутку збільшується обсяг інвестицій [21].

Класифікаційні ознаки інвестицій наступні: характер участі у інвестиційному процесі; об'єкт вкладення капіталу; відтворювальна спрямованість; відношення до інвестора; рівень доходності; період інвестування; рівень інвестиційного ризику; рівень прибутковості; рівень ліквідності; форма власності інвестора; характери використання капіталу у інвестиційному процесі; регіональна спрямованість капіталу і галузева спрямованість інвестицій; регіональне джерело залучення капіталу [28].

Фінансові інвестиції – вкладення коштів до різних фінансових інструментів, фондових цінні папери, соціальні банківські вклади, паї, депозити. Реальні інвестиції – вкладення коштів до реальних матеріальних чи нематеріальних активів [10].

Інвестиції як нематеріальні активи розділяють на інноваційні і інтелектуальні.

Економічна ефективність є видом діяльності, яка характеризує результативність діяльності економічних систем. Головна особливість даної системи це вартісний характер засобів досягнення результатів та цілей.

Принципи корисності та заміщення покладені до основи витратного підходу. Тут головним методом оцінки є метод відтворення. Даний метод оснований на показниках первісної вартості активів, величини їхнього зносу і індексації [14].

Результативний підхід оснований на вартості товару, вона розраховується як його здатність давати прибутки в майбутньому.

Список використаної літератури

1. Азаренкова Г. М. Фінанси підприємств: навч. посіб. для самост. вивчення дисципліни. 2-ге вид., випр. і доп. Київ: Знання-Прес, 2015. 287 с.
2. Антонюк О. О. Оцінка рівня прибутковості як важлива складова діагностики кризових явищ підприємства. Вісник «ХНУ». Економічні науки. 2013. № 5. Т. 2. С. 20-24.
3. Артюхова Д.І. Можливості і умови застосування ситуаційного підходу до управління// Тиждень науки СПБПУ: матеріали наукової конференції з мінар. участю. 2016.
4. Базилінська О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика : навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2011. 328 с.
5. Бержанір І. А., Гвоздей Н. І., Улянич Ю. В. Рентабельність як основний показник оцінки діяльності підприємства. Проблеми і перспективи розвитку підприємництва. 2015. № 1 (2). С. 58-62.
6. Губський Б.В. Інвестиційні процеси в глобальному середовищі. -К.: Наукова думка, 2002.
7. Гречан А.П. Теоретичні засади визначення інноваційного потенціалу підприємства // Економіка та держава. – 2005. -№7.
8. Гончарова Т.В. Інноваційна діяльність промислових підприємств в Україні // Проблеми науки.-2007.-№7.
9. Горлачук В.В., Яненко І.Г. Економіка підприємства: навч. посібник. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010.
10. Дробязко С.І. Основні характерні риси сучасних методів управління витратами // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. 2012.

11. Економіка підприємства : навч. посібник / Є.В. Мішенін, Є.О. Балацький, О.М. Дутченко / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Є.В. Мішеніна. Суми: «Диса плюс», 2015.
12. Економіка підприємства : підручник / за заг. ред. д.е.н., проф. Л. Г. Мельника. - Суми : Університетська книга, 2012. - 864 с.
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/80106>
13. Кравченко М.Н. Проблеми інноваційного розвитку економіки України // Економіка та держава.-2007.-№5.
14. Крамаренко Г.О. Фінансовий аналіз: підручник. Київ: Центр учб. л-ри, 2008. 392 с.
15. Литвин Б.М. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Київ: «Хай-Тек Прес», 2008. 336 с.
16. Мартюшева Л.С., Калишенко В.О. Інноваційний потенціал підприємства як об'єкт економічного дослідження // Фінанси України.-2002.-№10.
17. Мішеніна Н.В., Мішеніна Г.А., Ярова І.Є. Економічний аналіз: навч. посібник. Суми: Сумський державний університет, 2014.
18. Мірошніченко О. Ю. Механізм управління прибутком вітчизняних підприємств. Бізнес Інформ. 2017. №5. С. 280-285.
19. Мних Є.В. Фінансовий аналіз: підручник. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. 536 с.
20. Небава М.І., Адлер О.О., Лесько Й.О. Економіка та організація виробничої діяльності підприємства. Ч.1. Економіка підприємства: навч. посібник. Вінниця: ВНТУ, 2011.
21. Николишин С. Є. Прибуток підприємства та особливості управління ним. Молодий вчений. 2017. Вип. № 2. С. 299-303.
22. Норд Г. Л., Куслії В. О. Визначення системи показників щодо формування фінансових результатів. Вісник ЖДТУ. 2018. № 2 (84). С. 21-27.

23. Савчук Д.Г. Інноваційні інструменти антикризового фінансового контролінгу на підприємстві // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки. 2014.

24. Ткаченко Є. Ю. Сучасні підходи до управління прибутком промислового підприємства. Гуманітарний вісник ЗДІА. 2015. № 47. С. 270-276.

25. Тенденції української економіки// Центр макроекономічного аналізу. К., 2012.

26. Тимощук М.Р. Фінансово-економічна складова потенціалу розвитку підприємств // Науковий вісник НЛТУ України. 2014.

27. Ушеренко С.В. Прибутковість підприємства: теоретичні основи дослідження. Формування ринкових відносин. 2015. № 12. С. 144-147.

28. Шляга О.В. Прибуток та рентабельність як показники ефективності виробництва/ О.В. Шляга, Л.І. Шляга// Економічний вісник. Запорізької державної інженерної академії.- 2014. - №8.

29. Холт Р. Н. Основи фінансового менеджменту. - К., 2011.

30. Чабан В.Г. Інноваційний потенціал підприємства та його оцінка//Фінанси України. – 2006.-№5.

31. Гриценко П., Коваленко Є., Вороненко В., Смакоуз А., Степаненко Є. Аналіз дефініції «зміни» як економічної категорії. Механізм регулювання економіки, (1 (91), 92-98. URL: <https://doi.org/10.21272/mer.2021.91.07>

32. Динаміка цифрової трансформації соціально-економічних та екологічних систем / В. І. Вороненко та ін. //Агросвіт. 2022. № 15-16. С. 15-22. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/89229>

33. Дяченко А. В., Карінцева О. І., Тарасенко С. В., Харченко М. О., Мазін Ю. О., Кисельова К. С. Формування інноваційного інструментарію економічної політики в умовах розвитку світової економічної кризи 2019-2020 рр. в Україні // Механізм регулювання економіки. 2021. № 3. С. 19-37. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/86419>

34. Економіка енергетики : підручник / за ред. Л. Г. Мельника, І. М. Сотник. – Суми: Університетська книга, 2015. – 378 с. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/45315>

35. Экономика развития: учебное пособие / под ред. д.-ра экон. наук, проф. Л. Г. Мельника, канд. экон. наук А. Вик. Кубатко. Сумы : «Университетская книга», 2017. 352 с. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/80184>

36. Карінцева, О. І., Харченко, М. О., Мазін, Ю. О., Фалько, К. С. Практичні засади підвищення ефективності логістичної діяльності сучасного підприємства. Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. 2021. № 3. С. 127–136. DOI: 10.21272/1817-9215.2021.3-14 <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/86223>

37. Карінцева О.І., Дегтярьова І. Б., Харченко М.О., Долгошеєва О. І., Кіріл'єва А. В. Залучення іноземних інвестицій як інструмент забезпечення конкурентоспроможності та сталого розвитку країни. Вісник СумДУ. Серія «Економіка», № 3' 2020. С. 199-211. DOI: 10.21272/1817-9215.2020.3-22 https://visnyk.fem.sumdu.edu.ua/issues/3_2020/22.pdf

38. Карінцева, О. І., Харченко, М. О., Пономарьова, Г. С. Підвищення ефективності бізнес-процесів на виробничому підприємстві // Механізм регулювання економіки. 2020. № 4. С. 58-69. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/83754>

39. Мельник Л. Г., Карінцева О. І., Кубатко О. В., Сотник І. М., Завдов'єва Ю. М. Цифровізація економічних систем та людський капітал: підприємство, регіон, народне господарство // Механізм регулювання економіки. 2020. № 2. С. 9-28. DOI: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/82236>

40. Мельник, Л., Карінцева, О., Кубатко, О., Дерев'янка, Ю., Маценко, О. (2022). Реструктуризація соціально-економічних систем як складова формування цифрової економіки в Україні у період кризи. Механізм регулювання економіки, (1-2(95-96), 7-13.

41. Мельник Л. Г., Карінцева О. І. (2021) Економіка і бізнес : підручник / за ред. Л. Г. Мельника, О. І. Карінцевої. Суми : Університетська книга, 2021. 316 с. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/83721>
42. Мельник, Л., Ковальов, Б. (2020). Проривні технології в економіці і бізнесі (Досвід ЄС та практика України у світлі III, IV, і V промислових революцій. Сумський державний університет, с. 180. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/79621>
43. Мельник Л. (2021) Сучасні тренди економічного розвитку: Досвід ЄС та практика України: підручник / за ред. Л. Г. Мельника. Суми: ПФ «Видавництво “Університетська книга”», 2021. 432 с. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/89235>
44. Сотник І.М. (2016) Мотиваційні механізми дематеріалізаційних та енергоефективних змін національної економіки : монографія / за заг. ред. доктора екон. наук, проф. І. М. Сотник. – Суми : Університетська книга, 2016. – 368 <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/80197>
45. Сотник І. (2018) Підприємництво, торгівля та біржова діяльність / І. Сотник, Л. Таранюк. – Суми: Університетська книга, 2018. – 572 с. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/80114>
46. Управління змінами : конспект лекцій / укладачі: П. В. Гриценко, Є. В. Коваленко. – Суми : Сумський державний університет, 2020. – 76 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/339162013.pdf>
47. Фундаментальні основи фазового переходу до адитивної економіки: від проривних технологій до інституційної соціологізації рішень. Розробка концепції фазового переходу до адитивної економіки : звіт про НДР (проміжний) / кер. Л. Г. Мельник. Суми : СумДУ, 2021. 78 с. № 0121U109557. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/89091>
48. Disruptive technologies for green economy formation in conditions of the fourth industrial revolution: the EU experience / I. Dehtyarova etc. // Socio-economic and management concepts: collective monograph / Krupelnytska I., –

etc. – International Science Group. – Boston : Primedia eLaunch, 2021. P. 388-392. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/86986>

49. Karintseva O., Kharchenko M., Boon E.K., ...Melnyk V., Kobzar O.(2021). Environmental determinants of energy-efficient transformation of national economies for sustainable development.. J. International Journal of Global Energy Issues, 2021, 43(2-3), P. 262–274
<https://doi.org/10.1504/IJGEI.2021.115148>

50. Karintseva O. I., Yevdokymov A. V., Yevdokymova A. V., Kharchenko M. O., Dron V. V. Designing the Information Educational Environment of the Studying Course for the Educational Process Management Using Cloud Services. Механізм регулювання економіки. 2020. № 3. С. 87-97. DOI: <https://doi.org/10.21272/mer.2020.89.07>
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/81759>

51. Kubatko, O. V., Chortok, Y. V., Honcharenko, O. S., Nechyporenko, R. M., & Moskalenko, I. M. (2019). Studying Features of Vehicle Type Selection by Trade and Logistics Enterprise. Mechanism of economic regulation. – 2019. – №3. – С. 73–82. <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/76448>

52. Melnyk L. H., Derykolenko O. M., Mazin Yu. O., Matsenko O. I., Piven V. S. Modern Trends in the Development of Renewable Energy: the Experience of the EU and Leading Countries of the World // Механізм регулювання економіки. 2020. № 3. С. 117-133. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/81810>

53. Melnyk, L., Dehtyarova, I., Karintseva, O., Kubatko, O. Information factors in economic systems and business during transition to digital economy/Selected Aspects of Digital Society Development. Monograph 45. Edited by Tetyana Nestorenko and Aleksander Ostenda, Publishing House of University of Technology, Katowice, 2021. P. 173-178
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/87135>

54. Melnyk, L., Matsenko, O., Dehtyarova, I. & Derykolenko, O. (2019). The formation of the digital society: social and humanitarian aspects. *Digital economy and digital society*. T. Nestorenko& M. Wierzbik-Strońska (Ed.). Katowice:

Katowice School of Technology.

[in Ukrainian]. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/74570>

55. Melnyk L.G., Kubatko O. (2017) The impact of green-innovations on environmental quality and energy resource consumption. International economic relations and sustainable development : monograph / edited by Dr. of Economics, Prof. O. Prokopenko, Ph.D in Economics T. Kurbatova. – RudaŚląska :Drukarnia i Studio GraficzneOmnidium 272 p. ISBN 978-83-61429-11-1

56. Melnyk, L., Dehtyarova, I., Kubatko, O., Karintseva, O., & Derykolenko, A. (2019). Disruptive technologies for the transition of digital economies towards sustainability. Economic Annals-XXI, 179(9-10), 22-30. doi: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/85476>

57. Melnyk L., Sommer H., Kubatko O., Rabe M., Fedyna S. (2020). The economic and social drivers of renewable energy development in OECD countries. Problems and Perspectives in Management,18(4), 37-48. doi:10.21511/ppm.18(4).2020.04 <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/82719>

58. Melnyk, L., Karintseva, O., Kubatko, O., Derev'yanko, Y., & Matsenko, O. (2022). Restructuring of socio-economic systems as a component of the formation of the digital economy in ukraine. Mechanism of an Economic Regulation, (1-2(95-96), 7-13. URL: <https://doi.org/10.32782/mer.2022.95-96.01> <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/89627>

59. Tu, Y.-X., Kubatko, O., Karintseva, O., Piven, V. Decarbonisation drivers and climate change concerns of developed economies. International Journal of Environment and Pollution, 2022, 69(1-2), pp. 112–129

60. The effects of the management of natural energy resources in the European Union / V. Voronenko, B. Kovalov, D. Horobchenko, P. Hrycenko // Journal of Environmental Management and Tourism. – Craiova: ASERS Publishing, 2017. – Vol. 8, Issue Number 7(23), P. 1410-1419. Available at: <https://journals.aserspublishing.eu/jemt/article/view/1777>

61. Veklych O., Karintseva O., Yevdokymov A., Guillamon-Saorin E.(2020). Compensation mechanism for damage from ecosystem services deterioration: Constitutive characteristic. J. International Journal of Global Environmental Issues, 19(1-3), P. 129–142
<https://doi.org/10.1504/IJGENVI.2020.114869>